

ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

БІЛИК Вікторія¹, ДРОНЬ Олександр², ГУЛИДА Владислав³

¹Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0002-1809-0804>

e-mail: bilyk_v@ukr.net

²Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

dron.oleksandr524@vu.cdu.edu.ua

³Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

hulyda.vladyslav1122@vu.cdu.edu.ua

У статті розглянуто теоретичні та практичні засади формування інноваційного середовища у сфері вищої освіти в умовах цифрової трансформації та зростання конкуренції на ринку освітніх послуг. Обґрунтовано, що створення сприятливого інноваційного середовища є ключовою умовою ефективного розвитку закладів вищої освіти, оскільки воно сприяє впровадженню сучасних освітніх технологій, розвитку цифрових компетентностей учасників освітнього процесу та підвищенню якості освітніх послуг. Визначено, що основними чинниками, які впливають на результативність інноваційного середовища, є рівень технологічного забезпечення, кадровий потенціал, управлінські механізми та наявність стратегічних засад інноваційного розвитку. Зазначено, що попри наявність окремих інноваційних практик у вітчизняних університетах, відсутність цілісної системи підтримки інновацій суттєво знижує їхню ефективність. Акцентовано увагу на необхідності комплексного підходу до створення інноваційного середовища, що передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток інноваційної культури викладачів і студентів, удосконалення освітніх програм відповідно до вимог ринку праці. Узагальнено результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, які розкривають зміст поняття «інноваційне освітнє середовище» та підходи до його моделювання. Доведено, що ефективне інноваційне середовище сприяє модернізації освітнього процесу, активізації наукових досліджень, формуванню творчих і аналітичних компетентностей здобувачів освіти, а також забезпечує інтеграцію закладів вищої освіти у глобальний освітній простір. Результати дослідження мають практичну цінність для розроблення стратегій розвитку університетів, орієнтованих на впровадження інноваційних технологій, удосконалення управління освітніми процесами та зміцнення конкурентоспроможності закладів освіти на національному і міжнародному рівнях.

Ключові слова: інновації, інноваційне освітнє середовище, інноваційна діяльність, заклади вищої освіти, інноваційні технології, освітнє середовище.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-17-48>

Стаття надійшла до редакції / Received 11.08.2025

Прийнята до друку / Accepted 24.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах глобалізаційних процесів, активної цифрової трансформації та посилення конкуренції на ринку освітніх послуг вирішальне значення для ефективного розвитку закладів вищої освіти є забезпечення створення сприятливого інноваційного середовища. Інноваційне середовище сприяє застосуванню сучасних технологій навчання, впровадженню інтерактивних форматів освітнього процесу та формуванню цифрових навичок у студентів і викладачів. Постійні зміни у вимогах ринку праці та швидкий технологічний прогрес зумовлюють потребу у підготовці фахівців нового покоління, здатних швидко адаптуватися до викликів та використовувати сучасні інструменти у професійній діяльності. Формування інноваційного середовища у сфері вищої освіти забезпечує модернізацію навчальних програм та підвищення їх якості, крім того, забезпечує зростання ефективності освітнього процесу та його результативності на національному і міжнародному рівнях. Саме з цієї причини наукове вивчення теоретичних і практичних аспектів створення та функціонування інноваційного середовища у сфері вищої освіти є надзвичайно актуальним.

На сьогодні система вищої освіти функціонує в умовах швидкоплинних та постійних змін, зумовлених цифровізацією, інтеграцією у світовий освітній простір та необхідністю швидкої адаптації до вимог економіки знань. Незважаючи на наявність окремих інноваційних практик у вищих навчальних закладах їх результативна реалізація часто ускладнюється відсутністю цілісного інноваційного середовища, яке б забезпечувало системну підтримку інноваційних технологій. Проблемою є недостатній рівень інтеграції сучасних цифрових рішень у освітній процес, що відбувається з нерівномірною інтенсивністю інноваційної інфраструктури та обмежені можливості для підвищення кваліфікації викладацького складу у сфері інноваційних методик. Вирішення цих завдань потребує наукового визначення теоретико-методологічних принципів організації інноваційного середовища у вищій освіті як ключової умови успішного впровадження та вдосконалення новітніх педагогічних технологій.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання інноваційного освітнього середовища висвітлювали у своїх наукових роботах: І. Ахновська, К. Гораш, С. Трубачева, Т. Бейтс, О. Пометун, А. Шлейхер, В. Паламарчук, Л. Даниленко, І. Дичківська та інші. Разом із тим, питання формування сучасного інноваційного середовища у закладах вищої освіти з огляду на їхню конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг досі залишаються недостатньо дослідженими та потребують поглибленого наукового аналізу.

ВИДІЛЕННЯ НЕДОСЛІДЖЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Попри наявність численних наукових розробок щодо впровадження інноваційних технологій у вищій освіті, ряд питань залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, необхідно детальніше вивчити вплив інноваційного середовища на довгострокову ефективність освітніх реформ та конкурентоспроможність закладів вищої освіти на глобальному ринку. Проблематика інтеграції цифрових освітніх платформ разом із сучасними педагогічними моделями, а також розробка комплексних механізмів оцінювання ефективності інноваційного освітнього середовища, залишається недостатньо дослідженою. Важливим і малодослідженим напрямом є вивчення ролі взаємодії між усіма стейкхолдерами освітнього процесу — студентами, викладачами, адміністрацією та роботодавцями — у контексті розвитку інноваційних технологій та створення стійкої інноваційної екосистеми у вищій освіті.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою дослідження визначення та теоретичне обґрунтування практичних рекомендацій щодо створення та оптимізації інноваційного середовища у сфері вищої освіти як фундаментальної передумови для впровадження інноваційних технологій, що забезпечують підвищення якості освітніх послуг та зміцнення конкурентоспроможності навчальних закладів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За нинішніх умов трансформації освіти та науки, інтенсивної цифрової трансформації та посилення конкуренції у сфері освітніх послуг особливу актуальність набуває створення та розвиток інноваційного середовища у сфері вищої освіти. Інноваційне середовище виступає ключовим чинником модернізації освітніх процесів і розвитку науково-дослідної діяльності, оскільки забезпечує системне впровадження передових технологій навчання, інтерактивних методик та цифрових освітніх платформ [10]. Основними складовими інноваційного середовища є технічна інфраструктура, що включає сучасні інформаційно-комунікаційні технології; кадровий потенціал, який здатен ефективно використовувати інноваційні інструменти; організаційні та управлінські механізми, що забезпечують інтеграцію нових підходів у навчальний процес; а також методичні та стратегічні засади розвитку інноваційної культури в закладі.

Формування інноваційного середовища забезпечує можливість впровадження сучасних педагогічних моделей, адаптованих до специфіки цифрової трансформації освіти, інтеграції дистанційних та змішаних форм навчання, а також застосування аналітичних та оцінювальних механізмів для контролю ефективності освітніх практик. Воно сприяє підвищенню конкурентоспроможності закладів вищої освіти, розвитку їхньої наукової та інноваційної діяльності, а також формуванню умов для постійного вдосконалення управлінських рішень у сфері освіти.

Незважаючи на відчутний прогрес у застосуванні інноваційних технологій, все ще залишаються актуальними проблеми інтеграції цифрових освітніх платформ із сучасними педагогічними методами, формування комплексних методик оцінювання результативності інноваційного середовища та забезпечення стійкості інноваційної системи до змін зовнішнього середовища. У цьому контексті здійснення наукових досліджень, спрямованих на вивчення теоретичних основ та практичних аспектів розвитку інноваційного середовища, набуває особливої значущості для розробки ефективних стратегій управління навчальним процесом та забезпечення високого рівня якості освітніх послуг. Структуру інноваційного середовища та його ключові елементи наведено на рис.1.

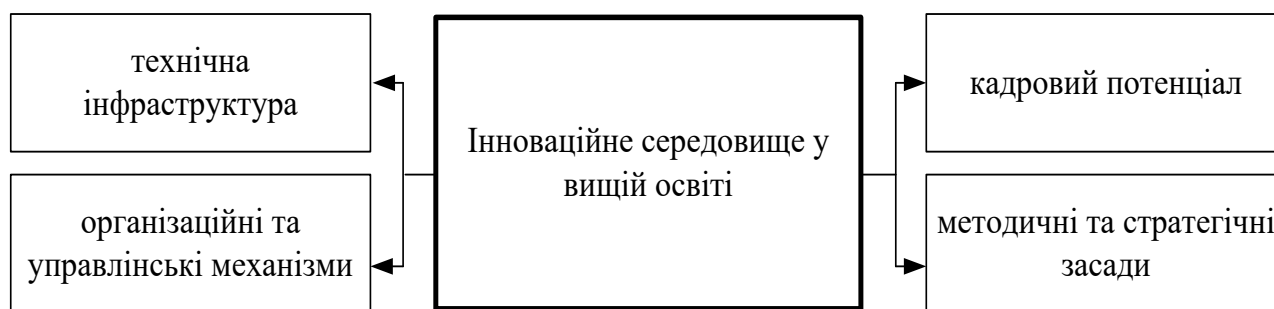

Рис.1. Інноваційне середовище у вищій освіті

Інноваційне середовище у вищій освіті формує умови для створення, поширення та впровадження нових знань, технологій та освітніх практик. Воно охоплює академічні, наукові, технологічні та соціальні аспекти розвитку навчальних закладів.

Інноваційні технології в освіті — це сучасні методи, педагогічні підходи та інформаційно-комунікаційні інструменти, що спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу, організації наукових досліджень та управління освітньою діяльністю. Вони забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, стимулюють розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей та креативності здобувачів, а також формують комплекс компетентностей, які відповідають вимогам сучасного знаннєвого суспільства та ринку праці [8]. Реалізація таких технологій у сфері вищої освіти проявляється через систематичне впровадження інноваційних педагогічних моделей, цифрових освітніх платформ, інтерактивних методів навчання та науково-дослідних інструментів, які можна класифікувати за функціональними напрямками та методологічними підходами. Основні види інноваційних технологій у вищій освіті наведено на рис.2.

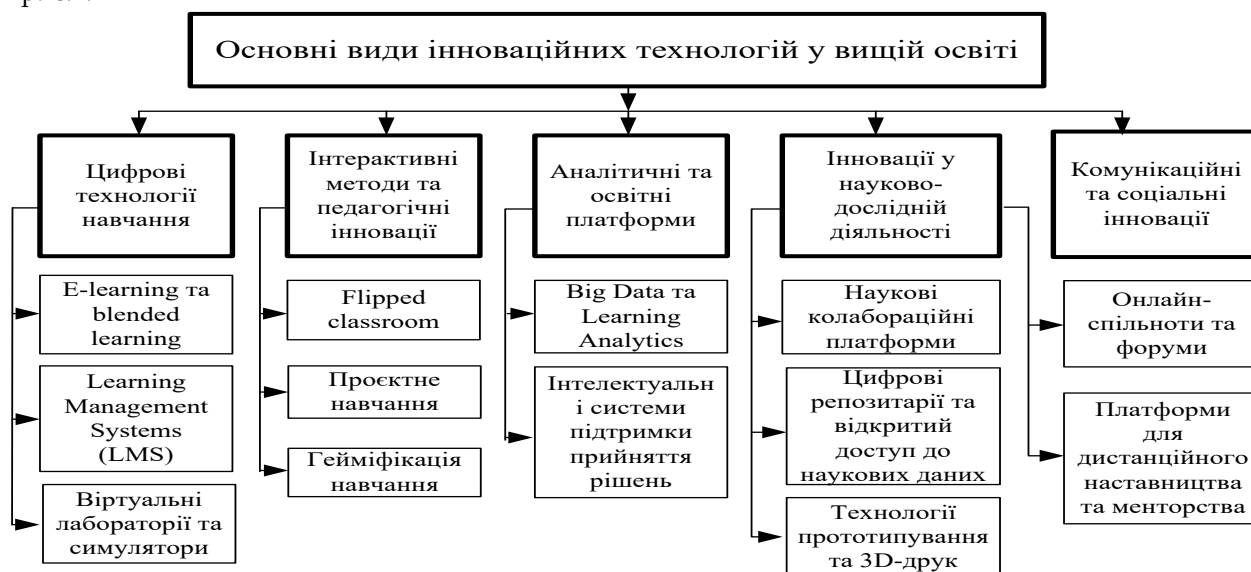

Рис.2. Основні види інноваційних технологій у вищій освіті

Загалом, інтеграція основних видів інноваційних технологій у вищій освіті забезпечує не лише модернізацію навчального процесу, але й створює передумови для розвитку аналітичних, креативних та професійних компетентностей здобувачів, що безпосередньо впливає на ефективність освітньої діяльності та підвищує якість академічної підготовки [9]. Інноваційні технології суттєво трансформують систему вищої освіти, впливаючи на всі її складові: навчальний процес, науково-дослідну діяльність, управління закладом та взаємодію з соціальними партнерами. Вплив інноваційних технологій на вищу освіту наведено на рис.3.

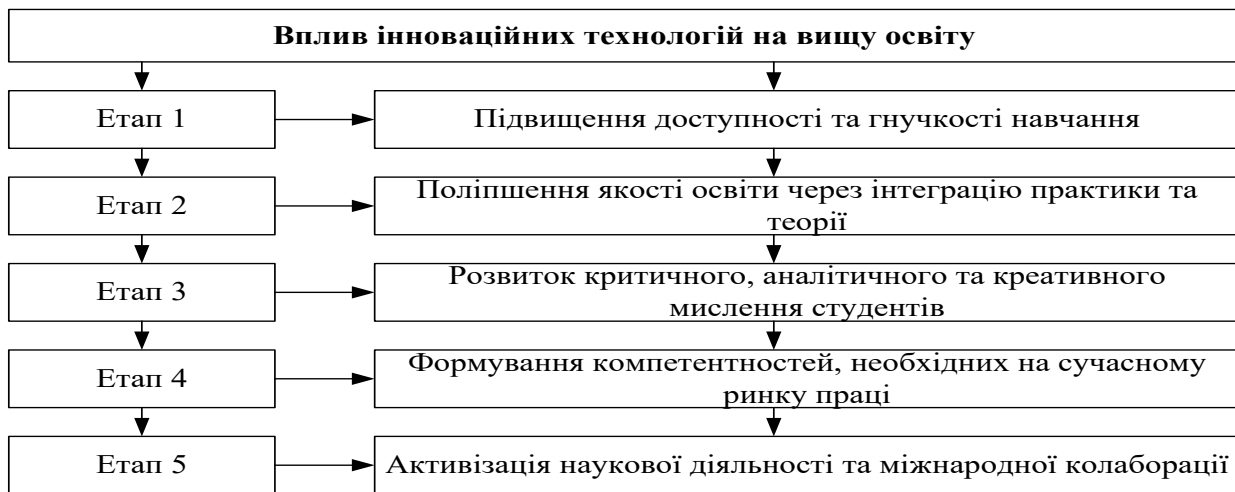

Рис.3. Вплив інноваційних технологій на вищу освіту

Впровадження інноваційних технологій у вищій освіті виступає ключовим чинником формування сучасного освітнього середовища, яке характеризується високим рівнем адаптивності, гнучкістю та здатністю до оперативного реагування на зміни у соціально-економічному та технологічному середовищі. Таке середовище забезпечує комплексну підготовку фахівців, поєднуючи теоретичні знання з практичними навичками та компетентностями, необхідними для забезпечення високої професійної компетентності та успішної діяльності в умовах мінливого сучасного ринку праці [11]. Окрім цього, інноваційні технології стимулюють нарощування наукового потенціалу вищих навчальних закладів шляхом підвищення ефективності проведення наукових досліджень, удосконалення управлінських процесів у наукових проектах, підтримки міжнародної наукової співпраці та прискореного впровадження результатів дослідницької діяльності у практичну сферу. У комплексі це дозволяє закладам вищої освіти інтегруватися у глобальний освітній і науковий простір, підвищуючи їх конкурентоспроможність на національному та міжнародному рівнях, та створює передумови для безперервного розвитку освітньої та наукової діяльності в умовах цифрової трансформації.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Формування інноваційного середовища у вищих навчальних закладах є визначальною передумовою для ефективного розвитку інноваційних технологій у сфері освіти. Таке середовище охоплює комплекс взаємопов'язаних елементів — науково-дослідницьку діяльність, сучасну освітню інфраструктуру, педагогічні інновації, цифрові технології та фінансово-організаційні ресурси, що забезпечують стабільний потік нових знань і практичних рішень. Воно створює сприятливі умови для генерації, тестування та впровадження інноваційних підходів у навчальний процес, стимулює розвиток критичного мислення, креативності та професійних компетентностей здобувачів, а також підвищує ефективність роботи викладачів і дослідників. Крім того, інноваційне середовище забезпечує інтеграцію навчальних закладів у глобальні освітні та наукові мережі, сприяє міжнародній науковій кооперації та комерціалізації наукових розробок, що підвищує конкурентоспроможність університетів на національному та міжнародному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гораш, К. В., & Боднар, А. М. (2023). ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВИТИ. Професійно-прикладні дидактики, (1), 29–34. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-5>
2. Гораш, К. Інноваційна діяльність як пріоритетний напрям розвитку закладу вищої освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, Київ, 2023. Вип. 23(1), С. 50–60. [https://doi.org/10.35387/od.1\(23\).2023.50-60](https://doi.org/10.35387/od.1(23).2023.50-60)
3. Клімова, Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. Право та інновації. Харків, НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, 2015. No1(9). С. 11–18.

4. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
5. Золотухіна С. Т., Іонова О. М., Лупаренко С. Є. (2021). Актуальні цінності сучасної європейської освіти / О.В. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя : КПУ, Вип. 76. Т. 1. С. 42-46.
6. Шитікова, Л., Змикало, О., & Пуліна, Т. (2024). ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТІ: СУТНІСТЬ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ. Управління змінами та інновації, (9), 51-54. <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-9-10>
7. Прокопів Л. М. Інноваційні освітні технології: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2020. С. 8-9.
8. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Економічна оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в освіті. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О. В. – К.: НАУ, 2019. – С. 95-105.
9. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
10. Локшина О. І. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021-2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. Український Педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 8-9. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>
11. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Formation of an innovative and creative system of managing the development of industrial enterprises. MATEC Web of Conferences. 2019. Vol. 67. Режим доступу: https://www.shsconferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/shsconf_NTIUkrSURT2019_01002/.

REFERENCES:

1. Horash, K. V., & Bodnar, A. M. (2023). FEATURES OF CREATING AN INNOVATIVE ENVIRONMENT IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION. Professional and Applied Didactics, (1), 29-34. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-5>
2. Horash, K. Innovative activity as a priority direction for the development of a higher education institution. Adult Education: Theory, Experience, Prospects, Kyiv, 2023. Vyp. 23(1), pp. 50-60. [https://doi.org/10.35387/od.1\(23\).2023.50-60](https://doi.org/10.35387/od.1(23).2023.50-60)
3. Klimova, G. P. Paradigmatic Concepts of Innovative Development of Higher Education of Ukraine. Law and innovation. Kharkiv, Research Institute of Legal Support of Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 2015. No1(9). Pp. 11-18
4. Nikolaev E., Riy G., Shemelynets I. Higher Education in Ukraine: Changes due to War: Analytical Report. Kyiv: Borys Grinchenko University of Kyiv, 2023. 94 p.
5. Zolotukhina S. T., Ionova O. M., Luparenko S. E. (2021). Actual values of modern European education / O.V. Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools. Zaporizhzhia: KPU, Vyp. 76. Т. 1. Рр. 42-46.
6. Шитікова, Л., Змикало, О., & Пуліна, Т. (2024). ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТІ: СУТНІСТЬ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ. Управління змінами та інновації, (9), 51-54. <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-9-10>
7. Prokopiv L. M. Innovative Educational Technologies: Educational and Methodological Manual. Ivano-Frankivsk, 2020. Pp. 8-9.
8. Prokhorova V. V., Chobitok V. I. Economic assessment of external and internal efficiency of innovative transformations in education. Competitiveness of Enterprises in the International Digital Space: Monograph / Edited by Arefieva O. V. – K.: NAU, 2019. – P. 95-105.
9. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
10. Lokshina O. I. Strategy of European Cooperation in the Field of Education and Training in 2021-2030. as a European integration reference point for Ukrainian education. Ukrainian Pedagogical Journal. 2023. № 4. С. 8-9. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>
11. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Formation of an innovative and creative system of managing the development of industrial enterprises. MATEC Web of Conferences. 2019. Vol. 67. Режим доступу: https://www.shsconferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/shsconf_NTIUkrSURT2019_01002/.

INNOVATION ENVIRONMENT AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION

BILYK Victoriia, DRON Oleksandr, HULYDA Vladyslav
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

The article examines the theoretical and practical foundations of forming an innovative environment in higher education under conditions of digital transformation and growing competition in the educational services market. It substantiates that creating a favorable innovative environment is a key prerequisite for the effective development of higher education institutions, as it promotes the implementation of modern teaching technologies, the development of digital competencies among participants in the educational process, and the improvement of educational quality. The study identifies the main factors influencing the effectiveness of the innovative environment, including technological infrastructure, human resources, management mechanisms, and strategic principles of innovation development. Despite the presence of innovative practices in Ukrainian universities, the lack of a systemic innovation support framework reduces their overall effectiveness. The research emphasizes the need for an integrated approach to developing an innovative environment that includes the introduction of ICT, the cultivation of innovation culture among faculty and students, and the modernization of academic programs in line with labor market demands. The analysis of domestic and foreign research highlights key interpretations and models of an innovative educational environment. It is concluded that an effectively functioning innovative environment enhances the modernization of education, stimulates research activity, fosters creativity and analytical competence among students, and supports the integration of universities into the global educational space. The results have practical value for designing institutional development strategies aimed at implementing educational innovations, improving academic management, and strengthening the competitiveness of higher education institutions at both national and international levels.

Keywords: innovations, innovative educational environment, innovative activity, higher education institutions, innovative technologies, educational environment.